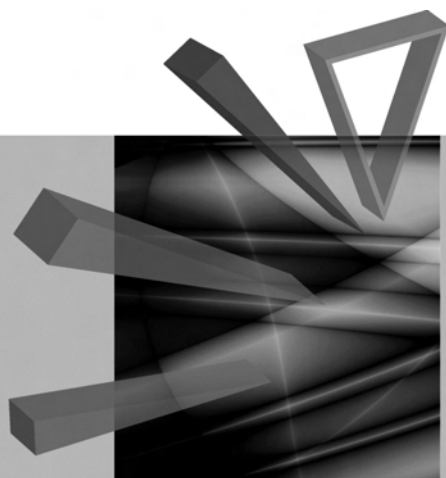

Problemy rozwoju regionalnego

Redaktorzy naukowi
Elżbieta Sobczak
Andrzej Raszkowski

Recenzenci: Piotr Bury, Beata Filipiak, Tadeusz Grabiński, Anna Malina, Danuta Stawasz,
Edward Stawasz, Eugeniusz Wojciechowski

Redaktor Wydawnictwa: Elżbieta Kożuchowska

Redaktor techniczny: Barbara Łopusiewicz

Korektor: Aleksandra Śliwka

Łamanie: Beata Mazur

Projekt okładki: Beata Dębska

Publikacja jest dostępna na stronie www.ibuk.pl

Streszczenia opublikowanych artykułów są dostępne w międzynarodowej bazie danych
The Central European Journal of Social Sciences and Humanities <http://cejsh.icm.edu.pl>
oraz w The Central and Eastern European Online Library www.ceeol.com
a także w adnotowanej bibliografii zagadnień ekonomicznych BazEkon,
http://kangur.uek.krakow.pl/bazy_ae/bazekon/nowy/index.php

Informacje o naborze artykułów i zasadach recenzowania znajdują się
na stronie internetowej Wydawnictwa
www.wydawnictwo.ue.wroc.pl

Kopiowanie i powielanie w jakiegokolwiek formie
wymaga pisemnej zgody Wydawcy

© Copyright by Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
Wrocław 2012

ISSN 1899-3192

ISBN 978-83-7695-229-1

Wersja pierwotna: publikacja drukowana

Druk: Drukarnia TOTEM

Spis treści

Wstęp	13
Malgorzata Markowska, Danuta Strahl: Klasyfikacja dynamiczna europejskiej przestrzeni regionalnej ze względu na poziom identyfikatorów innowacyjności typu Output	15
Marek Szajt: Zmiana pozycji innowacyjnej regionów w rozszerzającej się Unii Europejskiej	29
Elżbieta Izabela Misiewicz: Innowacyjność a rozwój regionalny – model miękki	39
Katarzyna Widera: Analiza porównawcza poziomu innowacyjności regionów	48
Elżbieta Sobczak: Statystyczna analiza pracujących według intensywności działalności B+R w państwach Unii Europejskiej.....	56
Malgorzata Markowska: Klasyfikacja unijnych regionów ze względu na dynamikę charakterystyk innowacyjności (w zakresie Output)	66
Dariusz Głuszczyk: Regionalny system innowacji – ujęcie definicyjne i modelowe (dyskusje na gruncie teorii).....	81
Andrzej Sztando: Ocena systemów wdrażania regionalnych strategii innowacji – raport z badań.....	90
Bartłomiej Jefmański, Malgorzata Markowska: Ocena pozycji polskich regionów ze względu na inteligentną specjalizację w europejskiej przestrzeni z wykorzystaniem klasyfikacji rozmytej.....	102
Anna Beata Kawka: Wpływ jakości kapitału ludzkiego na rozwój regionalny	114
Iwona Skrodzka: Kapitał intelektualny a poziom rozwoju gospodarczego polskich województw – model miękki	124
Malgorzata Juchniewicz, Urszula Tomczyk: Regionalne zróżnicowanie kapitału intelektualnego przedsiębiorstw w Polsce	136
Magdalena Graczyk, Leszek Kaźmierczak-Piwko: Rola ekoinnowacji w procesie zrównoważonego rozwoju regionu	147
Katarzyna Szymańska: Innowacyjność regionu jako narzędzie kształtujące kulturę organizacyjną MSP.....	158
Łukasz Mamica: Wzornictwo przemysłowe jako sektor przemysłów kreatywnych.....	168
Arkadiusz Świadek, Marek Tomaszewski: Łańcuchy dostaw w kształtowaniu innowacyjności regionów Polski zachodniej.....	178
Patrycja Zwiech: Znaczenie kapitału ludzkiego w rozwoju województwa zachodniopomorskiego.....	190

Janusz Kornecki, Maciej Kokotek, Arkadiusz Szymański: Wsparcie innowacyjności małych i średnich przedsiębiorstw w rozwoju województwa łódzkiego.....	201
Krzysztof Krukowski, Maciej Zastempowski: Instrumenty finansowe wspierające innowacyjność przedsiębiorstw województwa kujawsko-pomorskiego w świetle badań empirycznych.....	211
Marek Obrębalski: Współczesne problemy polityki regionalnej Unii Europejskiej i Polski.....	218
Bogdan Leszkiewicz: Strategie Unii Europejskiej w zakresie polityki regionalnej.....	228
Tomasz Dorożyński: Polityka spójności Unii Europejskiej a gospodarka lokalna i regionalna.....	236
Ewa Kusideł: Wpływ polityki spójności na konwergencję wewnętrzną w Polsce	246
Artur Lipieta, Barbara Pawelek, Roman Huptas: Analiza porównawcza województw Polski ze względu na wykorzystanie środków unijnych z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w latach 2007–2010	257
Mariusz Wiśniewski: Regionalne zróżnicowanie absorpcji unijnego wsparcia dla polskiej wsi.....	266
Kinga Wasilewska: JESSICA, JEREMIE i JASPERS na rzecz wzrostu gospodarczego	278
Alojzy Zalewski: Rynkowe uwarunkowania konkurencji terytorialnej w świetle inwestycji rzeczowych	290
Małgorzata Leśniak-Johann: Uwarunkowania konkurencji i współpracy w kontekście rozwoju turystyki na pograniczu dolnośląsko-saksońskim. Zarys problemu	300
Emilia Bogacka: Współpraca w zakresie bezpieczeństwa publicznego na obszarze nadgranicznym Polski z Niemcami	312
Alina Kulczyk-Dynowska, Katarzyna Przybyła: Karkonoskie parki narodowe (Karkonoski Park Narodowy i Krkonošský Národní Park) a rozwój transgranicznej przestrzeni regionalnej	321
Anna Malina, Dorota Mierzwa: Analiza porównawcza sytuacji makroekonomicznej Polski i krajów ościennych w okresie 20 lat przemian gospodarczych.....	330
Zbigniew Piepiora: Występowanie katastrof naturalnych w Europie i międzynarodowa współpraca w zakresie przeciwdziałania ich skutkom.....	342
Jakub Piecuch, Łukasz Paluch: Społeczno-ekonomiczne uwarunkowania rozwoju regionów basenu Morza Śródziemnego	357
Adam Dąbrowski: Globalizacja a regionalizm	366
Krzysztof Malik: Wybrane metody oceny polityki rozwoju regionu.....	374
Dorota Rynio: Regiony problemowe wobec nowego paradygmatu polityki regionalnej w Polsce	394

Piotr Rzeńca: Parki tematyczne jako czynnik rozwoju gospodarki. Identyfikacja zjawiska.....	405
Renata Lisowska: Uwarunkowania rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw w regionach zmarginalizowanych na przykładzie województwa łódzkiego.....	416
Aleksandra Koźlak: Transport jako czynnik rozwoju regionalnego	425
Adam Przybyłowski: Inwestycje transportowe w województwie dolnośląskim w aspekcie realizacji strategii zrównoważonego rozwoju	435
Paweł Andrzejczyk: Znaczenie logistyki zwrotnej dla zrównoważonego rozwoju regionu	450
Waldemar A. Gorzym-Wilkowski: Wojewódzkie planowanie przestrzenne – istota, możliwości i ograniczenia.....	460
Andrzej Raszkowski: Wybrane aspekty orientacji marketingowej jednostek terytorialnych.....	470
Krzysztof Wiktorowski: Tożsamość regionalna i lokalna jako element zrównoważonego rozwoju regionu zachodniopomorskiego	480
Jan Polski: Efekty zewnętrzne w marketingu urbanistycznym	491
Danuta Stawasz: Regionalne zróżnicowania rozwoju polskich regionów po 10 latach funkcjonowania samorządu terytorialnego	501
Beata Bal-Domańska: Klasyfikacja podregionów Polski szczebla NUTS-3 ze względu na poziom rozwoju gospodarczego	509
Łukasz Mach: Zastosowanie metod wielowymiarowej analizy do oceny potencjału rozwojowego regionów.....	520
Grażyna Karmowska: Porównanie rozwoju subregionów województwa zachodniopomorskiego w latach 1999–2007	530
Ewa Mazur-Wierzbicka: Stymulowanie zrównoważonego rozwoju w regionie zachodniopomorskim przy wykorzystaniu dobrych praktyk.....	542
Maria Kola-Bezka: Przedsiębiorczość jako czynnik rozwoju regionu w świetle wyników badania ankietowego mieszkańców województwa kujawsko-pomorskiego	552
Joanna Kosmaczewska: Przedsiębiorczość jako stymulanta turystycznego rozwoju obszarów wiejskich.....	563
Sandra Misiak: Aktywność zawodowa kobiet w województwie zachodniopomorskim	573
Agnieszka Skowronek-Grądział: Analiza porównawcza obszarów wiejskich w zakresie infrastruktury służącej ochronie środowiska	582
Justyna Danielewicz, Maciej Turała: Analiza zróżnicowania przestrzennego wydatków na usługi z zakresu oświaty i wychowania w Polsce	594
Anna Majchrzak: Ocena sytuacji finansowej powiatów województwa wielkopolskiego z wykorzystaniem metody Warda	602
Marian Maciejuk: Struktura pomocy publicznej dla przedsiębiorców w Polsce w latach 2006-2009	612

Tomasz Kołakowski: Pomoc publiczna udzielona przez dolnośląskie samorządy podmiotom gospodarczym – dynamika i rodzaje wsparcia.....	623
Andrzej Wasiak: Restrukturyzacja w PKP na przykładzie PKP Energetyka SA	636
Monika Murzyn-Kupisz: Działania na rzecz zachowania dziedzictwa kulturowego a efekty mnożnikowe w gospodarce lokalnej i regionalnej.....	645
Marcelina Zapotoczna, Joanna Cymerman: Wykorzystanie wielowymiarowej analizy dyskryminacyjnej do grupowania wspólnot mieszkaniowych	658
Agnieszka Kłysik-Uryszek: Działalność eksportowa spółek z udziałem kapitału zagranicznego – regionalne zróżnicowania w Polsce.....	668

Summaries

Malgorzata Markowska, Danuta Strahl: Dynamic classification of the European regional space regarding the level of Output innovation identifiers	28
Marek Szajt: Change in the innovative position of regions in the enlarging European Union.....	38
Elżbieta Izabela Misiewicz: Innovation and regional development – the soft model	47
Katarzyna Widera: Comparative analysis of the level of innovation in regions.....	55
Elżbieta Sobczak: Statistical analysis of workforce by the intensity of R&D activity in EU countries	65
Malgorzata Markowska: EU regions classification by the dynamics of innovation characteristics (regarding Output)	80
Dariusz Głuszczyk: Regional innovation system – the definitive and the model approach (theoretical discussions).....	89
Andrzej Sztando: Assessment of the regional innovation strategies implementation systems – a study report.....	101
Bartłomiej Jefmański, Malgorzata Markowska: The assessment of Polish regions with regard to smart specialization in European space applying fuzzy classification.....	113
Anna Beata Kawka: The influence of human capital quality on regional development.....	123
Iwona Skrodzka: Intellectual capital influence and the level of economic development in Polish regions – the soft model.....	135
Malgorzata Juchniewicz, Urszula Tomczyk: Regional differentiation of enterprise intellectual capital in Poland.....	146
Magdalena Graczyk, Leszek Kaźmierczak-Piwko: The role of eco-innovation in the process of sustainable development of a region.....	157

Katarzyna Szymańska: Region innovativeness as a tool shaping the organisational culture of SMEs.....	167
Lukasz Mamica: Industrial design as a sector of creative industries.....	177
Arkadiusz Świadek, Marek Tomaszewski: Supply chain in shaping the innovativeness of Western Poland regions	189
Patrycja Zwiech: The importance of human capital in the development of West Pomeranian Voivodeship	200
Janusz Kornecki, Maciej Kokotek, Arkadiusz Szymański: Support for the innovativeness of small and medium-sized enterprises in the development of Łódź Voivodeship.....	210
Krzysztof Krukowski, Maciej Zastempowski: Financial instruments supporting the innovativeness of Kuyavian-Pomeranian Voivodeship in the light of empirical research	217
Marek Obrębalski: Contemporary problems of the regional policy of the European Union and Poland	227
Bogdan Leszkiewicz: Strategies of the European Union regional policy	235
Tomasz Dorożyński: The role of EU cohesion policy in regional and local economy.....	245
Ewa Kusidel: The impact of the cohesion policy on the internal convergence in Poland	256
Artur Lipieta, Barbara Pawelek, Roman Huptas: Comparative analysis of Polish Nuts 2 level regions from the point of view of the level of using European funds from the European Regional Development Fund for the period between January 2007 and June 2010	265
Mariusz Wiśniewski: Regional diversification of EU support absorption for Polish rural areas.....	277
Kinga Wasilewska: JESSICA, JEREMIE and JASPERS for economic growth.....	289
Alojzy Zalewski: Market determinants of territorial competition in the light of material investments.....	299
Małgorzata Leśniak-Johann: Conditions of the cooperation and competition in tourism in Saxony–Lower Silesian borderland. Selected problems.....	311
Emilia Bogacka: Cooperation in the area of public safety in the Poland–Germany borderland.....	320
Alina Kulczyk-Dynowska, Katarzyna Przybyła: Giant Mountains national parks (KPN and KRNAP) and the development of cross-border regional space	329
Anna Malina, Dorota Mierzwa: A comparative analysis of macroeconomic situation in Poland and neighbouring countries in the 20-year period of structural changes	341
Zbigniew Piepiora: The occurrence of natural disasters in Europe and the international cooperation in the field of counteracting their results	356

Jakub Piecuch, Łukasz Paluch: Determinants of social and economic development of the Mediterranean basin regions.....	365
Adam Dąbrowski: Globalization and regionalization.....	373
Krzysztof Malik: Chosen methods of regional development policy evaluation	393
Dorota Rynio: Problem regions in the face of a new paradigm of the regional policy in Poland	404
Piotr Rzeńca: Theme parks as a factor in the development of economy. An identification of the phenomenon	415
Renata Lisowska: The determinants of SME growth in marginalized regions illustrated with the example of Łódź Voivodeship	424
Aleksandra Koźlak: Transport as a factor of regional development	434
Adam Przybyłowski: Transport investments in Lower Silesian Voivodeship in the context of sustainable development strategy	449
Paweł Andrzejczyk: The significance of reverse logistics for balanced region development.....	459
Waldemar A. Gorzym-Wilkowski: Voivodeship spatial planning – the essence, opportunities and constraints	469
Andrzej Raszkowski: Selected aspects of the marketing orientation of territorial units	479
Krzysztof Wiktorowski: Regional and local identity as an element of sustainable development of the West Pomeranian region.....	490
Jan Polski: External effects in urban marketing.....	500
Danuta Stawasz: Regional differences in the development of Polish regions after the establishment of territorial self-government	508
Beata Bal-Domańska: Classification of Polish sub-regions (NUTS-3) by economic development level	519
Łukasz Mach: Application of the methods of multidimensional comparative analysis as a basis for parameters assignment of development potential of regions.....	529
Grażyna Karmowska: A comparison of the development of the subregions of West Pomeranian Voivodeship in 1999-2007.....	541
Ewa Mazur-Wierzbicka: Stimulating sustainable development in West Pomeranian Voivodeship by using good practices.....	551
Maria Kola-Bezka: Entrepreneurship as a factor of regional development on the basis of the survey results of the residents of Kuyavian-Pomeranian Voivodeship	562
Joanna Kosmaczewska: Entrepreneurship as a stimulus to tourism development in rural areas	572
Sandra Misiak: Professional activity of women in West Pomeranian Voivodeship.....	581
Agnieszka Skowronek-Grądziel: A comparative analysis of rural areas in the field of environment protection infrastructure	593

Justyna Danielewicz, Maciej Turała: Analysis of spatial differentiation of expenditure on education in Poland.....	601
Anna Majchrzak: Financial standing of counties in Greater Poland Voivodeship assessed with Ward's method.....	611
Marian Maciejuk: The structure of public aid for entrepreneurs in Poland in the period 2006-2009.....	622
Tomasz Kołakowski: Public aid granted to economic entities by Lower Silesian self-governments – dynamics and types of support.....	635
Andrzej Wasiak: Restructuring in PKP illustrated by the case of PKP Energetyka SA.....	644
Monika Murzyn-Kupisz: Activities aimed at preservation of cultural heritage and multiplier effects in the local and regional economy.....	657
Marcelina Zapotoczna, Joanna Cymerman: Using the multidimensional discriminant analysis for grouping housing cooperatives.....	667
Agnieszka Kłysik-Uryszek: Export activity of companies with foreign capital – regional differences in Poland.....	677

Mariusz Wiśniewski

Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu

REGIONALNE ZRÓŻNICOWANIE ABSORPCJI UNIJNEGO WSPARCIA DLA POLSKIEJ WSI

Streszczenie: W pracy przedstawiono krótko realizowaną w Unii Europejskiej Wspólną Politykę Rolną i scharakteryzowano główne źródła jej finansowania. Na tle ogólnej sytuacji dotyczącej środków wypłacanych w Polsce dokonano oceny zróżnicowania absorpcji unijnego wsparcia na rzecz wsi i rolnictwa. Ocena dotyczyła zarówno wartości wypłaconych w ostatnich latach kwot, jak i przeciętnych środków wypłaconych w przeliczeniu na jeden podmiot wpisany do ewidencji producentów oraz gospodarstwo rolne w układzie województw.

Słowa kluczowe: Wspólna Polityka Rolna, regiony, instrumenty wsparcia rolnictwa i wsi.

1. Wstęp

Akcesja Polski do Unii Europejskiej zdynamizowała zwłaszcza zmiany na wsi. Instrumenty Wspólnej Polityki Rolnej pozytywnie wpłynęły na dochodowość produkcji rolniczej i poprawiły sytuację finansową rolników. W 2008 r. przeciętny dochód osoby zatrudnionej w rolnictwie w Polsce był wyższy o 90% od poziomu osiąganego w 2000 r. Poprawa dochodów w sektorze nie oznacza jednak, że każde gospodarstwo rolne i każdy polski region doświadczyły pozytywnych efektów akcesji w równym stopniu. Chociaż względnie najwyższy przyrost dochodów odnotowały gospodarstwa bardzo małe, to ich poziom nadal zdecydowanie odbiega od przeciętnego dochodu osiąganego w miastach i nie zapewnia środków na inwestycje w rozwój gospodarstwa. Wprowadzenie polityki rozwoju obszarów wiejskich przyspieszyło proces modernizacji sektora rolnego i dywersyfikacji źródeł dochodu na wsi [PROW... 2011].

Celem artykułu jest wskazanie najważniejszych źródeł finansowania realizowanej w UE Wspólnej Polityki Rolnej i na tym tle ocena zróżnicowania absorpcji unijnego wsparcia dla polskiej wsi. Ocena dotyczy zarówno wartości wypłaconych w ostatnich latach kwot, jak i przeciętnych środków wypłaconych w przeliczeniu na jeden podmiot wpisany do ewidencji producentów oraz gospodarstwo rolne w układzie województw.

2. Wspólna Polityka Rolna Unii Europejskiej

Wspólna Polityka Rolna (WPR) zalicza się do polityk sektorowych Unii Europejskiej, której podstawy – zapisane w traktacie rzymskim z 25 marca 1957 r. o ustanowieniu Europejskiej Wspólnoty Gospodarczej – pozostają do dzisiaj niemal bez zmian. Kardynalny cel prowadzenia Wspólnej Polityki Rolnej stanowi finansowe wspieranie rolnictwa i rozwoju obszarów wiejskich w krajach UE. Działania prowadzone w ramach WPR prowadzić mają głównie do [Szumski 2007]:

- zwiększenia wydajności rolnictwa,
- podniesienia poziomu życia ludności wiejskiej,
- stabilizacji rynków rolnych,
- bezpieczeństwa dostaw produktów rolnych,
- zapewnienia rozsądnych cen produktów rolnych dla konsumentów.

Wspólna Polityka Rolna ma za zadanie wspieranie tzw. europejskiego modelu rolnictwa, który charakteryzuje się tym, że dofinansowywana jest intensywna produkcja rolnicza oraz prowadzenie działalności rolniczej w zgodzie z zasadami ochrony, zachowania i poprawiania środowiska naturalnego, jak również wspieranie działań o charakterze społecznym, w tym zwłaszcza aktywizujących mieszkańców wsi i terenów wiejskich [Jurcewicz i in. 2004].

W początkowym okresie wdrażania WPR działania koncentrowano na bezpośrednim wsparciu wzrostu produkcji rolnej. W latach 70. XX wieku, po osiągnięciu tego celu, zaczęto w ramach ewolucji WPR odchodzić od wspierania produkcji na rzecz wspierania wzrostu dochodów producenta rolnego.

Z początkiem lat 90. XX wieku w ramach wdrażania reformy MacSharry’ego (od nazwiska komisarza do spraw rolnictwa Raya MacSharry’ego) rozszerzono cele wspierane przez instrumenty Wspólnej Polityki Rolnej, dodając rozwój obszarów wiejskich. Od tego czasu zadania WPR finansowane są w ramach tzw. dwóch filarów [*Agricultural Outlook...* 2005; Ndhlovu 2005]:

- pierwszy oferuje wsparcie działalności rolniczej, głównie za pośrednictwem wypłacanych corocznie dopłat obszarowych,
- drugi to środki finansowe na wspieranie rozwoju obszarów wiejskich, które w obecnej perspektywie dostępne są za pośrednictwem Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007–2013.

W latach 70. XX wieku Wspólną Politykę Rolną poszerzono o wsparcie dla sektora rybackiego, przy czym z biegiem lat działanie to zmieniło się w niezależną politykę sektorową – Wspólną Politykę Rybacką. W obecnej perspektywie Wspólna Polityka Rybacka jest finansowana w ramach Programu Operacyjnego „Zrównoważony rozwój sektora rybołówstwa i nadbrzeżnych obszarów rybackich 2007–2013”.

Środki finansowe na realizację celów WPR pochodzą ze specjalnych funduszy, i tak [Czyżewski, Henisz-Matuszczak 2004]:

- do 2006 r. WPR zabezpieczały środki z Europejskiego Funduszu Orientacji i Gwarancji Rolnej,

- od 2007 r. Wspólna Polityka Rolna finansowana jest z Europejskiego Funduszu Gwarancji Rolnej oraz Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich, a Wspólna Polityka Rybacka ze środków Europejskiego Funduszu Rybackiego.

Wydatki w ramach finansowania realizacji celów Wspólnej Polityki Rolnej stanowią ponad 40% całego budżetu Unii Europejskiej.

3. Wsparcie polskiego rolnictwa ze środków Unii Europejskiej

Efekty akcesji Polski do UE są zróżnicowane ze względu zarówno na skalę, charakter, jak i obszar. Zwraca się uwagę, że najwięcej pozytywnych skutków rozszerzenia obserwuje się w sferze współpracy gospodarczej z państwami UE, co jest wypadkową objęcia Polski jednolitymi zasadami obowiązującymi na rynku wewnętrznym UE. Wiele istotnych zmian odnotowano również w rolnictwie, z powodu zaawansowania procesu integracji europejskiej w ramach realizacji Wspólnej Polityki Rolnej. Efekty członkostwa zależą także od specyfiki danego obszaru i dlatego z tej perspektywy właśnie powinny być oceniane [*Informacja...* 2011].

Akcesja zmieniła warunki popytowo-podażowe na rynkach rolnych. Globalna produkcja rolnicza w 2007 r. była w Polsce o 46% wyższa niż w roku 2000. Ponadto w tym okresie wartość dodana brutto produkcji rolniczej wzrosła o blisko 10 mld zł (z 17,7 do 27,2 mld zł). Zdecydowana poprawa warunków prowadzenia działalności rolniczej i system płatności bezpośrednich wpłynęły na wzrost cen ziemi rolniczej. Cena hektara gruntów ornych w ramach obrotu Agencji Nieruchomości Rolnych (ANR) w roku 2010 była ponadtrzykrotnie od notowanej w 2004 r. (wzrost z 4,68 tys. zł za ha do 15,2 tys. zł za ha), a według cen gruntów publikowanych przez GUS, czyli na podstawie transakcji w obrocie między rolnikami, wzrosła 2,7 razy – z 6,6 tys. zł za ha w roku 2004 do 18,1 tys. zł w roku 2010 [*Warto kupować...* 2011].

Zmiany na wsi i w polskim rolnictwie nie miałyby tak dynamicznego charakteru bez możliwości, jakie dają rozmaite fundusze, wcześniej przedakcesyjne, obecnie te wynikające z członkostwa w UE.

Wykorzystanie środków w ramach Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (EFRR), Europejskiego Funduszu Społecznego (EFS) oraz Funduszu Spójności (FS) możliwe jest przez realizację programów finansujących:

- Program Infrastruktura i Środowisko – współfinansowany z EFRR i FS,
- Program Innowacyjna Gospodarka – współfinansowany z EFRR,
- Program Kapitał Ludzki – współfinansowany z EFS,
- 16 Programów Regionalnych – finansowane z EFRR,
- Program Rozwój Polski Wschodniej – finansowany z EFRR,
- Program Pomoc Techniczna – finansowany z EFRR,
- Program Europejskiej Współpracy Terytorialnej – finansowany z EFRR.

Obok polityki regionalnej wspieranej przez wymienione programy szczególny nacisk kładzie się w UE na politykę rolną, rybactwa i rybołówstwa. W Polsce w obecnym okresie finansowania polityka wobec rolnictwa, rybactwa i rybołówstwa przejawia się w funkcjonowaniu: Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007–2013 oraz Programu Operacyjnego „Zrównoważony rozwój sektora rybołówstwa i nadbrzeżnych obszarów rybackich 2007–2013”.

W perspektywie finansowej 2007–2013 kwoty przeznaczone na Program Rozwoju Obszarów Wiejskich (PROW) stanowią drugą co do wartości pulę środków w funduszach współfinansowanych przez UE (por. tab. 1).

Tabela 1. Programy i kwoty środków zarezerwowanych na ich realizację w perspektywie finansowej 2007–2013 (w mld euro)

Programy Operacyjne	Kwota środków zarezerwowanych na realizację programu
Infrastruktura i Środowisko	37,6
Program Rozwoju Obszarów Wiejskich	17,2
Regionalne Programy Operacyjne	16,5
Kapitał Ludzki	11,5
Program Operacyjny Innowacyjna Gospodarka	9,7
Europejska Współpraca Terytorialna	8,5
Rozwój Polski Wschodniej	2,3
Zrównoważony rozwój sektora rybołówstwa i nadbrzeżnych obszarów rybackich	0,9
Pomoc Techniczna	0,6

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Ministerstwa Rozwoju Regionalnego.

Warto podkreślić, że Program Rozwoju Obszarów Wiejskich 2007–2013 w Polsce jest największym tego typu programem w całej UE (14% alokacji budżetu przypadającego na wszystkie kraje).

4. Efekty unijnej pomocy udzielanej przez Agencję Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa (ARiMR)

4.1. Finansowe instrumenty wsparcia rolnictwa realizowane przez ARiMR

Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa od początku funkcjonowania, czyli od 1994 r., do września 2011 r. przekazała beneficjentom ponad 133 mld zł. Z tej kwoty, od akcesji w 2004 r. ARiMR wypłaciła ponad 113 mld zł w ramach realizacji unijnej Wspólnej Polityki Rolnej. Z tej ogólnej kwoty 76,6 mld zł (tj. 68%) pochodziło z budżetu Unii Europejskiej, a ponad 36 mld złotych ze środków krajowych [*Informacja...* 2011].

Najważniejszy instrument wsparcia udzielanego rolnictwu stanowią dopłaty bezpośrednie – wypłaty realizowane na rzecz polskich rolników wyniosły do końca trzeciego kwartału 2011 r. blisko 63 mld zł.

Kluczowym mechanizmem finansowania rolnictwa, przetwórstwa żywności i rozwoju obszarów wiejskich w przeszłości były: Plan Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2004–2006 i Sektorowy Program Operacyjny „Restrukturyzacja i modernizacja sektora żywnościowego oraz rozwój obszarów wiejskich 2004–2006”. Obecnie tę rolę pełni największy w polskiej historii Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007–2013, którego budżet to ok. 70 mld zł. PROW 2007–2013 jest najważniejszym źródłem finansowania inwestycji poprawiających konkurencyjność gospodarstw i zakładów przetwórczych, powstawania miejsc pracy na terenach wiejskich, rozwoju ekologicznych i zgodnych z ochroną środowiska metod gospodarowania oraz zachowania kultury i wiejskiego krajobrazu. Z możliwości realizowania wymienionych inwestycji skorzystało do tej pory niemal 1,2 mln beneficjentów, którym wypłacono ponad 41 mld zł.

Znaczące efekty obserwowano dla działania „Modernizacja gospodarstw rolnych”, z którego 36 tys. rolników wsparto środkami w wysokości 5 mld zł, co umożliwiło przeprowadzenie inwestycji za około 8 mld zł (efekty rzeczowe to zakup ponad 19 tys. ciągników, przeszło 170 tys. maszyn i urządzeń rolniczych oraz realizacja prawie tysiąca inwestycji budowlanych). Fundusze z PROW 2007–2013 unowocześniły dziesiątki firm zajmujących się przetwórstwem żywności oraz pozwoliły na stworzenie na terenach wiejskich blisko 80 tys. nowych miejsc pracy niezwiązanych z rolnictwem. Młodzi i dobrze wykształceni rolnicy stworzyli 14 tys. nowych gospodarstw. Dopłaty w ramach PROW 2007–2013 umożliwiły także:

- utrzymanie opłacalności działalności gospodarczej na terenach trudnych do gospodarowania i górskich (dotyczy zachowania produkcji żywności na areale rolnym o powierzchni 7,3 mln ha),
- prowadzenie upraw zapewniających ochronę środowiska na obszarze 2,3 mln ha i zalesienie 210 tys. ha najsłabszych gruntów,
- uczestnictwo rolników w systemach jakości żywności,
- powstanie i funkcjonowanie wielu grup producenckich,
- tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw,
- modernizację gospodarstw rolnych,
- różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej,
- odbudowanie produkcji w setkach gospodarstw rolnych, które ucierpiały z powodu kataklizmów (powodzi, przymrozków, huraganów itp.).

Z działania „Odnowa i rozwój wsi” Agencja wypłaciła 0,6 mld zł na wsparcie ponad 2,3 tys. inwestycji. Warunki życia na obszarach wiejskich poprawiają się też przez realizację projektów wspieranych w ramach działania „Podstawowe usługi dla gospodarki i ludności wiejskiej” (ponad 0,85 mld zł na budowę wodociągów, kanalizacji, systemów segregacji odpadów, wytwarzanie energii ze źródeł odnawialnych, targowisk pod szyldem „Mój Rynek”).

Podsumowując, należy wskazać, że realizując programy pomocy dla rolnictwa i obszarów wiejskich w ramach działalności ARiMR, do 30.09.2011 r. wypłacono beneficjentom 133,2 mld zł, m.in. na:

- Systemy wsparcia bezpośredniego 62,82 mld zł (47,5%),
- PROW 2007–2013 26,33 mld zł (15,0%),
- Pomoc krajowa 17,79 mld zł (13,4%),
- PROW 2004–2006 10,88 mld zł (8,2%),
- SPO Restrukturyzacja... 2004–2006 6,56 mld zł (5,0%),
- Program SAPARD 4,51 mld zł (3,4%),
- Wspólna Organizacja Rynku Owoców i Warzyw 2,02 mld zł (1,4%),
- PO Zrównoważony rozwój sektora rybołówstwa... 2007–2013 oraz Wspólna Polityka Rybacka 1,251 mld zł (1,0%),
- SPO Rybołówstwo... 2004–2006 1,00 mld zł (0,8%).

Oczywiście w ramach każdego z programów funkcjonują tzw. działania, które szczególnie warunkują możliwość pozyskiwania środków.

4.2. Zróżnicowanie wartości wypłaconej pomocy współfinansowanej z UE w województwach

Z oceny wykorzystania pomocy udzielonej w ramach ARiMR, od początku działalności do 30.09.2011 r., w układzie regionów wynika, że największe łączne kwoty płatności zrealizowane zostały dla (por. tab. 2): mazowieckiego, wielkopolskiego i lubelskiego – dla tych trzech województw przekazano łącznie 36% wszystkich środków, a najmniejsze w śląskim (2,8 mld zł) i lubuskim (2,9 mld zł).

W ramach wsparcia bezpośredniego wypłacono ponad 62,8 mld zł, a największe płatności notowano dla: mazowieckiego, wielkopolskiego i lubelskiego (niemal 36% środków). Najmniejsze zaś płatności zrealizowano w śląskim (1,5 mld zł) i lubuskim (1,7 mld zł).

Realizacja Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007–2013 (w tym Obszary Niekorzystnego Gospodarowania (ONW)) obejmowała wypłatę 26,3 mld zł, przy czym ponownie na początku i końcu uporządkowania były te same regiony.

W ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2004–2006 (w tym ONW) zrealizowano płatności na kwotę 10,9 mld zł. Największe płatności odnotowano dla mazowieckiego, wielkopolskiego i podlaskiego (40% środków), a najmniejsze w opolskim (0,16 mld zł) i śląskim (0,17 mld zł).

Sektorowy Program Operacyjny (SPO Restrukturyzacja i SPO Rybołówstwo) obejmował wypłatę 7,6 mld zł, przy czym 38% tej kwoty przeznaczono dla mazowieckiego, wielkopolskiego i pomorskiego oraz lubelskiego.

Realizacja wypłat w ramach pozostałych kierunków wsparcia wyglądała następująco:

- SAPARD (Specjalny Przedakcesyjny Program na rzecz Rolnictwa i Rozwoju Obszarów Wiejskich – Special Accession Programme for Agriculture and Rural

Tabela 2. Realizacja płatności w województwach w mln zł (narastająco wg stanu na 30.09.2011)

Województwa	Płatności z tytułu (oznaczenia kolumn podano pod tabelą)								
	1*	2	3	4	5	6	7	8	9
Dolnośląskie	3 998,3	1 208,2	370,8	192,9	147,3	59,2	10,3	0	5 987,0
Kujawsko-pomorskie	4 911,8	1 784,8	923,2	456,2	287,2	321,9	21,5	0,1	8 706,6
Lubelskie	6 081,9	2 581,6	880,8	563,8	357,2	124,7	5,8	0	10 595,8
Lubuskie	1 690,5	732,5	237,0	91,4	111,5	71,5	1,9	0	2 936,2
Łódzkie	4 156,9	1 822,3	888,4	410,6	300,2	83,9	23,3	0	7 685,6
Małopolskie	2 104,1	1 119,5	406,8	264,6	352,5	91,0	4,6	0	4 343,0
Mazowieckie	8 144,6	3 784,7	1 857,3	850,5	550,9	703,4	32,4	0,1	15 923,9
Opolskie	2 415,3	586,1	162,3	147,4	97,5	16,6	3,4	0	3 428,6
Podkarpackie	2 228,6	1 147,3	400,0	132,2	302,1	0,7	3,9	0	4 214,7
Podlaskie	4 562,8	2 275,3	1 015,8	449,3	234,7	5,2	21,4	0	8 564,5
Pomorskie	3 149,5	1 210,5	505,8	649,9	219,9	152,3	509,9	1,2	6 399,0
Śląskie	1 473,7	655,9	172,3	138,7	311,9	12,0	26,4	0	2 791,0
Świętokrzyskie	2 115,6	1 268,5	467,9	229,2	234,8	24,5	11,8	0	4 352,2
Warmińsko-mazurskie	4 259,8	1 581,5	671,1	393,6	208,0	47,3	84,4	0	7 245,6
Wielkopolskie	7 954,4	3 158,4	1 399,9	801,7	605,8	302,5	32,8	0	14 255,4
Zachodniopomorskie	3 575,9	1 270,3	410,2	539,2	148,9	7,9	436,2	0,1	6 388,6
Razem	62 823,6	26 187,4	10 769,5	6 311,1	4 470,4	2 024,5	1 229,8	1,4	113 817,7
Inne działania bez podziału na województwa**		145,0	108,3	1 256,0	42,2		15,0		1 566,7
RAZEM	62 823,6	26 332,4	10 877,8	7 567,1	4 512,6	2 024,5	1 245,0	1,4	115 384,5

1 – Wsparcie bezpośrednie, 2 – PROW 2007–2013 (w tym ONW), 3 – PROW 2004–2006 (w tym ONW), 4 – SPO 2004–2006 (SPO Restrukturyzacja + SPO Rybołówstwo), 5 – SAPARD, 6 – Wspólna Organizacja Rynku Owoców i Warzyw, 7 – PO Ryby, 8 – Wspólna Organizacja Rynków Rybnych, 9 – Razem

* – Uwzględnia: JPO, UPO, Dopłaty energetyczne, Płatności cukrowe, Oddzielną płatność z tytułu owoców i warzyw, Przejściową płatność z tytułu owoców miękkich, Wsparcie specjalne.

** – Uwzględnia płatności w ramach pomocy technicznej, szkoleń, działań promocyjnych oraz dodatkowo w programie SPO płatności w ramach działań wdrażanych przez FAPA i Urzędy Marszałkowskie oraz w przypadku „PO Zrównoważony Rozwój Sektora Rybołówstwa...” płatności z tytułu osi 4.

Źródło: Departament Księgowości ARiMR.

- Development) – ponad 4,5 mld zł (w tym najwięcej w wielkopolskim – 0,6 mld, mazowieckim – 0,55 mld zł i lubelskim – 0,36 mld zł, tj. 35,7% środków),
- Wspólnej Organizacji Rynku Owoców i Warzyw – 2 mld zł (a najwięcej w mazowieckim – 0,7 mld zł, kujawsko-pomorskim – 0,32 mld zł i wielkopolskim – 0,3 mld zł, czyli 2/3 funduszy),

- PO Ryby – 1,25 mld zł (w tym niemal 80% na rzecz dwóch nadmorskich województw: pomorskiego – 0,5 mld zł i zachodniopomorskiego – 0,44 mld zł),
- Wspólnej Organizacji Rynków Rybnych – 1,44 mld zł (91% łącznie w pomorskim i zachodniopomorskim).

Ze wszystkich polskich województw mazowieckie pod względem wartości środków przekazanych na rzecz wsi i rolnictwa plasowało się na pierwszej pozycji z racji wsparcia bezpośredniego, PROW 2007–2013 (w tym ONW), PROW 2004–2006 (w tym ONW), Sektorowego Programu Operacyjnego 2004–2006 (SPO Restrukturyzacja + SPO Rybołówstwo), Wspólnej Organizacji Rynku Owoców i Warzyw, a na drugiej z tytułu SAPARD.

Natomiast województwo wielkopolskie na pozycji pierwszej odnotowano ze względu na środki SAPARD, a na drugiej ze względu na wsparcie bezpośrednie, PROW 2007–2013 (w tym ONW), PROW 2004–2006 (w tym ONW), SPO 2004–2006 (SPO Restrukturyzacja i SPO Rybołówstwo).

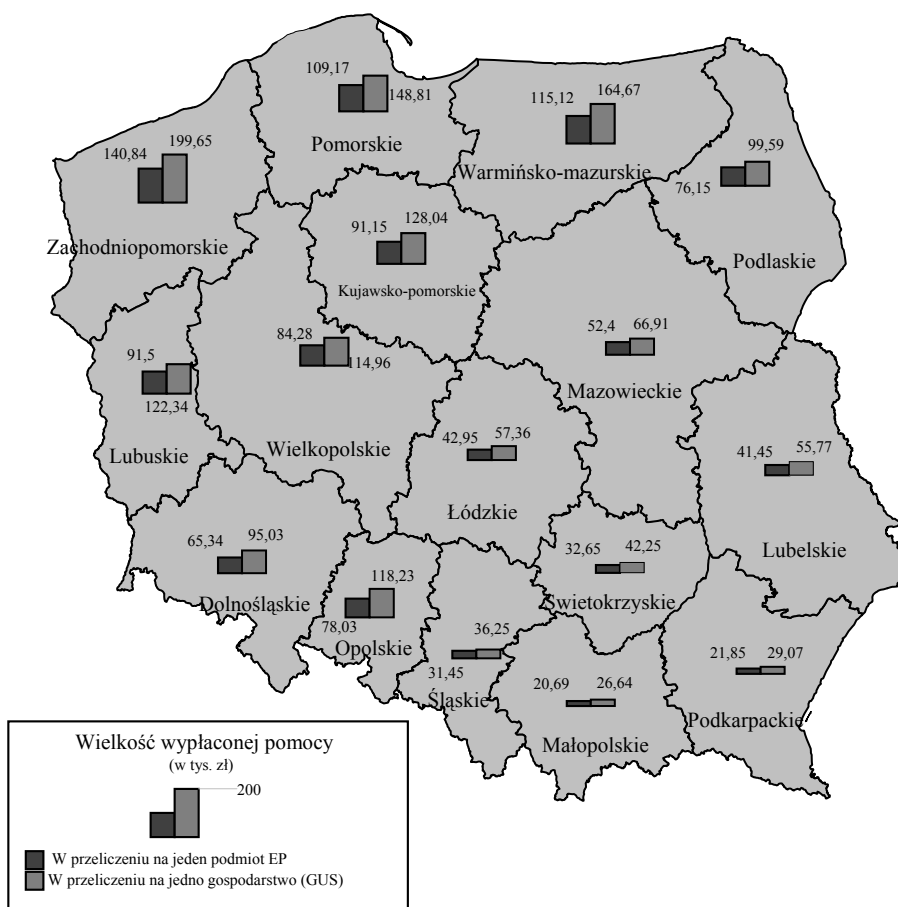
Do województw, które ze względu na większość opisywanych strumieni wsparcia notowano na ostatnich miejscach w uporządkowaniu, zaliczyć należy śląskie, lubuskie i opolskie.

4.3. Zróżnicowanie pomocy współfinansowanej z UE w relacji do liczby podmiotów wpisanych do ewidencji producentów i liczby gospodarstw w województwach

Jak wynika z danych GUS, w roku 2010 funkcjonowało w Polsce ponad 1,5 mln gospodarstw rolnych i niemal 2,1 mln podmiotów wpisanych do ewidencji producentów (EP) prowadzonej przez ARiMR. Najwięcej podmiotów wpisanych do ewidencji zarówno producentów (0,3 mln), jak i gospodarstw rolnych (0,24 mln) charakteryzuje mazowieckie, a następnie lubelskie (0,26 mln EP i 0,19 mln gospodarstw rolnych), małopolskie (0,21 mln EP i 0,16 mln gospodarstw rolnych), podkarpackie (0,19 mln EP i 0,14 mln gospodarstw rolnych) i łódzkie (0,18 mln EP i 0,13 mln gospodarstw rolnych). Na końcu listy w uporządkowaniu województw pod względem liczby podmiotów wpisanych do ewidencji producentów oraz gospodarstw rolnych jest zachodniopomorskie (45,4 tys. EP i 32 tys. gospodarstw rolnych), opolskie (43,9 tys. EP i 29 tys. gospodarstw rolnych) i lubuskie (32,1 tys. EP i 24 tys. gospodarstw rolnych).

Z relacji łącznej kwoty udzielonej pomocy do liczby gospodarstw oraz liczby podmiotów wpisanych do ewidencji producentów wynika, że najwyższe wskaźniki osiągnęły takie regiony, jak: Zachodniopomorskie, Warmińsko-mazurskie, Pomorskie, Kujawsko-pomorskie, Lubuskie i Wielkopolskie, a najniższe Małopolskie, Podkarpackie i Śląskie (por. rys. 1 i tab. 3).

Pod względem wartości wypłat bezpośrednich odnoszonych do liczby podmiotów wpisanych do ewidencji producentów oraz liczby gospodarstw rolnych najwyższe pozycje odnotowano dla Zachodniopomorskiego, Warmińsko-mazurskiego,

Rys. 1. Wartość pomocy współfinansowanej z UE, udzielonej przez ARiMR w latach 2002–2011, w przeliczeniu na gospodarstwo rolne i na podmiot wpisany do ewidencji producentów, wg stanu na 30.09.2011

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych ARiMR (Departament Księgowości).

Opolskiego, Pomorskiego i Lubuskiego, a najniższe Małopolskiego i Podkarpackiego. Podobną kolejność obserwowano dla relacji kwot wypłaconych w ramach PROW 2007–2013 do liczby podmiotów wpisanych do ewidencji producentów oraz liczby gospodarstw rolnych.

Województwem, które najczęściej pod względem analizowanych strumieni finansowych notowano na miejscu pierwszym w ocenianych relacjach, było zachodniopomorskie (ze względu na kwoty wsparcia bezpośredniego, PROW 2007–2013, SPO 2004–2006, PO Ryby), ze względu na Wspólną Organizację Rynków Rybnych było na pozycji drugiej, a z uwagi na PROW 2004–2006 na trzeciej.

Tabela 3. Pozycje polskich regionów w uporządkowaniu ze względu na relacje kwot pomocy współfinansowanej z UE, udzielonej przez ARiMR w latach 1994–2011, w przeliczeniu na gospodarstwo rolne i na podmiot wpisany do ewidencji producentów, narastając, według stanu na 30.09.2011

Województwa	Płatności z poszczególnych tytułów w relacji do liczby podmiotów ewidencyjnych (oznaczenia jak w tab. 2)									Płatności z poszczególnych tytułów w relacji do liczby gospodarstw rolnych (oznaczenia jak w tab. 2)								
	1*	2	3	4	5	6	7	8	9	1*	2	3	4	5	6	7	8	9
Dolnośląskie	8	9	10	12	14	7	9	5	9	8	9	10	11	10	7	9	5	9
Kujawsko-pomorskie	6	6	2	4	7	1	5	3	5	5	6	2	4	6	1	5	3	4
Lubelskie	11	12	13	11	16	8	14	6	12	11	12	12	12	16	8	14	6	12
Lubuskie	5	3	7	8	4	4	13	7	4	6	3	7	8	5	3	13	7	5
Łódzkie	12	11	9	10	13	9	8	8	11	12	11	9	10	13	9	8	8	11
Małopolskie	16	16	16	15	12	10	15	9	16	16	16	15	15	14	11	15	9	16
Mazowieckie	10	10	8	9	10	3	10	4	10	10	10	8	9	11	4	10	4	10
Opolskie	3	8	11	7	8	11	12	10	7	3	8	11	7	8	10	11	10	6
Podkarpackie	15	15	14	16	15	16	16	11	15	15	15	14	16	15	16	16	11	15
Podlaskie	9	5	4	6	9	15	7	12	8	9	5	4	6	9	15	7	12	8
Pomorskie	4	4	5	2	1	2	2	1	3	4	4	5	2	1	2	2	1	3
Śląskie	13	14	15	14	3	14	4	13	14	14	14	16	14	7	14	4	13	14
Świętokrzyskie	14	13	12	13	11	12	11	14	13	13	13	13	13	12	13	12	14	13
Warmińsko-mazurskie	2	2	1	3	5	6	3	15	2	2	2	1	3	3	6	3	15	2
Wielkopolskie	7	7	6	5	2	5	6	16	6	7	7	6	5	2	5	6	16	7
Zachodniopomorskie	1	1	3	1	6	13	1	2	1	1	1	3	1	4	12	1	2	1

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych ARiMR (Departament Księgowości).

Zawsze w pierwszej piątce województw w przedstawionych uporządkowaniach zestawionych w tab. 3 obserwowano województwo pomorskie, przy czym w pierwszej trójce notowano je ze względu na środki w ramach SPO 2004–2006, SAPARD, Wspólnej Organizacji Rynku Owoców i Warzyw, PO Ryby, Wspólnej Organizacji Rynków Rybnych.

Kujawsko-pomorskie z uwagi na przeciętną wartość środków wypłaconych na podmiot wpisany do ewidencji producentów oraz gospodarstwo rolne w odniesieniu do każdego instrumentu finansowego było w pierwszej szóstce województw, przy czym w ramach PROW 2004–2006 było na pozycji drugiej, a ze względu na środki z Programu Wspólna Organizacja Rynku Owoców i Warzyw na miejscu pierwszym, ze względu zaś na fundusze ze Wspólnej Organizacji Rynków Rybnych na pozycji trzeciej.

Kolejnym województwem, które na liście rankingowej było kilkakrotnie na pierwszych pozycjach ze względu na przeciętne kwoty środków wypłacane na pod-

miot wpisany do ewidencji producentów oraz gospodarstwo rolne, było warmińsko-mazurskie.

Na ostatnich miejscach ze względu na kwoty środków wypłacone przeciętnie na jeden podmiot wpisany do ewidencji producentów oraz gospodarstwo rolne występowały najczęściej małopolskie i podkarpackie.

5. Podsumowanie

Polska prezydencja w UE przebiegała pod hasłem „Reformy dla sprostania wspólnym wyzwaniom”, a do priorytetów w dziedzinie rolnictwa i rozwoju wsi zaliczono: reformę systemu płatności bezpośrednich w ramach Wspólnej Polityki Rolnej po 2013 r., kompleksową i komplementarną politykę rozwoju obszarów wiejskich po 2013 r., włączenie biomasy i zasobów odnawialnych jako elementów poprawy bezpieczeństwa energetycznego i rozwoju gospodarczego UE oraz reformę Wspólnej Polityki Rybackiej po 2012 r.

W budżecie WPR na lata 2007–2013 Polska otrzymała 24 mld euro, a z propozycji KE wynika, że kwota ta mogłaby wzrosnąć o ok. 6 mld euro w związku z procesem zrównywania dopłat bezpośrednich.

Przeprowadzona ocena wskazuje na znaczne zróżnicowanie polskich województw pod względem zarówno kwot środków, jakie ze względu na wymienione instrumenty finansowe wypłacono, jak i w przeliczeniu na podmioty wpisane do ewidencji producentów oraz gospodarstwa rolne. Znamienne jest, że oba zestawienia dały odmienne uporządkowania.

Wydaje się, że szczególnie istotna, ze względu na specyfikę województw Polski, będzie próba oceny tych uporządkowań także w układzie działań wydzielonych, zwłaszcza w ramach wsparcia bezpośredniego i PROW 2007–2013, które to instrumenty stanowią znaczący element łącznych kwot wypłat. Pozwoli to na określenie rolniczej specjalizacji polskich województw.

Kolejnym elementem analizy powinno być zestawienie otrzymanych wyników z przeciętną wielkością gospodarstw rolnych w układzie województw, częstością ich występowania w poszczególnych przedziałach wielkości i zmianami, jakie zaszły w strukturze gospodarstw rolnych w Polsce w latach, które objęto pomocą przedakcesyjną i w ramach realizacji Wspólnej Polityki Rolnej.

Literatura

Agricultural Outlook 2007–2014, OECD-FAO, OECD, Paris 2005.

Agricultural Policies in OECD Countries: Monitoring and Evaluation, OECD, Paris 2005.

Czyżewski A., Henisz-Matuszczak A. [2004], *Rolnictwo Unii Europejskiej i Polski. Studium porównawcze struktur wytwórczych i regulatorów rynków rolnych*, Wyd. Akademii Ekonomicznej w Poznaniu, Poznań.

- Informacja z realizacji zadań Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa*, Departament Programowania i Sprawozdawczości, Warszawa 2011.
- Jurcewicz A., Kozłowska B., Tomkiewicz E. [2004], *Wspólna Polityka Rolna. Zagadnienia prawne*, LexisNexis, Warszawa.
- Ndhlovu T.P. [2005], *The Common Agricultural Policy*, [w:] *European Economic Integration*, Frank McDonald & Stephen Dearden, 4th Edition, FT Prentice Hall, Financial Times.
- PROW po półmetku*, Biuletyn informacyjny 7/2011, Departament Programowania i Sprawozdawczości, ARiMR, Warszawa 2011.
- Szumski S. [2007], *Wspólna Polityka Rolna Unii Europejskiej*, Wyd. Akademickie i Profesjonalne, Warszawa.
- Warto kupować państwowe grunty*, Biuletyn informacyjny 9/2011, Departament Programowania i Sprawozdawczości, ARiMR, Warszawa 2011.

REGIONAL DIVERSIFICATION OF EU SUPPORT ABSORPTION FOR POLISH RURAL AREAS

Summary: The study briefly presents Common Agricultural Policy implemented in the European Union and characterizes major sources of its financing. Against the background of general situation referring to the means paid out in Poland, an evaluation of EU support diversification for rural areas and agriculture sector was performed. The evaluation referred to both values of amounts paid out in recent years and average means paid out calculated per one entity in the register of manufacturers and an agricultural farm in the system of regions.

Keywords: Common Agricultural Policy, regions, support instruments for agriculture and rural areas.